

MURAT BJEDUĞ

1960 Hatay/Reyhanlı doğumlu. Adıge'lerin 1876 yılında yurtlarından sürgün edilmesiyle Anadolu'ya gelen Bjeduğ ailesinin üçüncü kuşağından. Kuzey Kafkas Halk Kültür Dernekleri'nde, Adıge kimliğinin ve yok edilmiş varlığının ancak Kuzey Kafkasya'ya dönüşle mümkün olabileceğini savunan "Dönüş" Hareketi içerisinde çalıştı. Hâlâ Dönüş Hareketini destekliyor. Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan ilk siyasi parti olan Yeşiller Partisi'nin üyesi olarak parti etkinliklerinde görevler aldı. *Birikim*, *Bianet*, *T24*, *Express*, *Ağaçkakan*, *Gösteri* yazılarının yayımlandığı mecralardır. THKP-C, Kızıldere, Beatles, '68 odaklandığı konular.

Ayrıntı: 1182
Yakın Tarih Dizisi: 32

10'lerden Biri
Devrimci Subay
Saffet Alp Kitabı
Murat Bjeğuğ

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Murat Bjeğuğ, 2018

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Mayıs 2018*
Baskı Adedi *1000*

ISBN 978-605-314-285-0
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI

Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobzar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

10'lardan Biri
Devrimci Subay
Saffet Alp Kitabı
Murat Bjeğuğ

YAKIN TARİH DİZİSİ

- Fırtınalı Denizin Yolcuları
Sedat Göçmen Kitabı
Söyleşi: İlbay Kahraman
- Domatesi Çiçek Sananlar
Gökçen Başaran İnce
- Devrimcilik Güzel Şey Be Kardeşim
Melih Pekdemir
- Erikler Çiçek Açınca
Nurhak'ı Hatırlamak
A. Tuncer Sümer Kitabı
Enis Rıza & Ebru Şeremetli
- İlle de Mavi
Adnan Keskin
- Fırtınalı Denizin Kıyısında
Şansal Dikmen Kitabı
Söyleşi: Derviş Aydın Akkoç
- Devrimciler Ölmez
10'lardan Biri:
Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı
Derleyen: Füsün Özbilgen
Bizi Güneşe Çıkardılar
Aysel Sağır
- Direnış, Sürgün ve Ölüm Günleri
Ersin Ergün K. & Harun Korkmaz
Osman Zeybek & Tarık Uygun
- Bir Zamanlar Mülkiye
1964-1970
Savaş Dizdar
- Sinança
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil
- Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman
- Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman
- Keşif'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan
- Tek Yola Sıgmayan Devrim
Bir TKP/ML Sanığının Günlükleri
İbrahim Çelik
- Görülemediştir
Ali Türker Ertunca
- Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman
- Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor
Zavot'dan Vartinike
Söyleşi: İbrahim Ekinici
- Yolculuk Sürer...
Nuri Salman
- Bizum Cihan
Cihan Alptekin Kitabı
Nuran Alptekin Kepenek
- Merhaba Kör Kadı
Mahir Çayan'ın Avukatının Anıları
Faik Muzaffer Amaç
- Çizmeleri Çıkarayım mı?
Soma... 13 Mayıs 2014
Onur Yıldırım & Uğur Şahin Umman
- Devrimcilerin Filistin Günlüğü 2
1976 - 1985
Oktay Duman
- Sabo
Sabahattin Kurt Kitabı
Murat Bjeğuğ
- İşid ve Türkiye
"Katili Tanıyoruz"
Erk Acarer
- Ha Bu Nasul Dev-Genç'tur Uşaşum?
Mustafa Korkmaz

İçindekiler

Giriş / Saffet Alp: Genç Subayın “Kurtarıcılık”tan “Proleter Devrimciliğe” Trajik Yolculuğu	7
Kızıldere: Sonun Başlangıcı.....	28
Yaşamöyküsü.....	57
Kara Propagandanın İfşası ve Kızıldere Öncesi Yoldaşlık Dayanışması.....	67
Fikret Alp Anlatıyor	70
Anne Arife Alp Anlatıyor	81
Sungur Ertan Anlatıyor	85
Yılmaz Ekinci Anlatıyor.....	88
Mustafa Nevzat Yüce Bölük Pörçük Anlatıyor: “Saffet Alp Üzerine Söyleyebileceğim Herşey”	93
Mahmut Üner Anlatıyor: Arkadaşım ve Hemşerim Saffet Alp	105
Selami Çetin Anlatıyor: Bakır Tavada Seksen Kurşun Yarası	107

Hasan Özgen Anlatıyor: Bir Selçuklu Olarak Saffet Alp.....	112
Mehmet Alkaya Anlatıyor: Bir Yürek Yarası, Saffet Alp.....	118
Fotoğraflar	138
Dizin.....	167

Giriş

Saffet Alp: Genç Subayın “Kurtarıcılık”tan “Proleter Devrimciliğe” Trajik Yolculuğu

Ertuğrul Kürkçü

Değerler ve gerçeklerle ilgili bir düşün buhranı içinde ve ekonomik, politik bocalamaların derinliğindeyiz. Bu buhran ve bocalamalardan aydın Batıcılığı, ırkçı ya da dinci ulusçuluk görüşleri ile kurtulunamaz.¹

Hava Yer Teğmen Saffet Alp 1960’lar Türkiye’sinin büyük sorunsalını tartıştığı bu satırların mürekkebi daha kurumamışken ağır yaralı olarak ele geçirildiği Kızıldere Katliamı’nda kontrgerilla subaylarınca alınandan vurularak öldürülmüştü.

Göksenin: Genç Havacıların ’68’i

Saffet Alp’in “Türk Düşünüşünün Batılılaşma Eylemleri İçerisinde Evrimi” başlıklı makalesinin de yer aldığı *Göksenin Kültür Yıllığı* 1969’da yayınlandığında silahlı kuvvetler kurulu düzeni ve politik iktidar zeminlerinde yarattığı tepkilere bakılırsa bir bakıma 1968’in silahlı kuvvetler gençliği içindeki yankılarından biri sayılabilir. 1968’in habercisi olduğu Türkiye’nin büyük krizine rejimin yanıtı o kadar şiddetliydi ki, Saffet Alp’i sırf *Göksenin*’de sorduğu soruların peşine düştüğü için kolunda Hava Harp Okulu’nu ikincilikle bitirişinin ödülü olan Başbakan

---

1. Saffet Alp, *Göksenin Yıllığı* (1968), s. 127, tıpkı basım, Kuledibi Yay., 2014.

Süleyman Demirel'in imzası kazanmış saatiyle kurşuna dizmişti. Süleyman Demirel'in kendisi de Kızıldereden bir yıl önce 12 Mart Muhtırası'yla yaka paça iktidardan alaşağı edilmiş ama devrik Başbakan Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idam kararlarının asker kuşatması altındaki TBMM'den geçebilmesi için iki elini birden kaldırmaktan ar etmemiştir. 1971'de Türkiye'nin sadece bir politik krizden değil, aynı zamanda bir ahlaki krizden de geçmekte olduğunu bu paradokstan daha iyi gösterecek örnek bulmak zordur.

Göksenin Yıllığı'nın "Hv. Tğm. Saffet Alp'in ölümsüz anısına armağan edilen" 2014 tıpkı basımını yayına hazırlayan Alp'in devre arkadaşlarından Hasan Özgen'in de hatırlattığı gibi "*Göksenin*, Silahlı Kuvvetler Tarihi'nin ilk ve son örneği"ydi (...) içeriğinin, '68 Kuşağı'nın antiemperyalist söylemiyle örtüşmesi, egemenleri telaşlandırmış; gerici basının büyük saldırılarına, üst komuta kademesinin uzun sorgulamalarına konu olmuş, cezalar kesilmişti. Özgen'in haklı olarak vurguladığı gibi, "68 Gençliği, genelde üniversiteli sivil gençliğin üzerinden değerlendirilmiş, Silahlı Kuvvetlerdeki antiemperyalist devrimci bilinç ve birikim önemsenmemiştir."

Oysa devrimci hareketimiz Saffet'in destansı ölümü kadar trajik yaşamı üzerine düşünmeye de eğilmiş olsa Kızılderede'deki -havacı tabiriyle- bu "sonik patlama"nın olağan yaşam ritimlerine nispetle zamanın sestten hızlı aktığı bir dönemde devrimci fikirlerin silahlı kuvvetler gençliğini de bağrına çekmesinin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu daha iyi değerlendirebilirdi; 12 Mart 1971 darbesinin kıyıcı şiddetinin sadece Saffet Alp gibi isyana cüret etmiş "proleter devrimci"leri hiçbir yasa tanımadan cezalandırmakla yetinmediğini, bu kıyıcılığın aslında Saffet'in ayak izlerini takip etmeye arzulu yüzlerce, binlerce genç subaya bir ibret dersi sunma hırsıyla bilenmiş olduğunu görebilir ve devrimci hareketle bu potansiyel insan kaynağı arasına örülen "yangın duvarları"ni açacak yeni yollar bulmak için düşünce ve hayal gücünü harekete geçirirdi.

Aslında Kızılderede'de kuşatılanlar arasında Ünye NATO üsünde görevli üç yabancı istihbarat subayının kaçırılmasından doğrudan doğruya sorumlu olanlar sadece 6 kişiydi. Saffet Alp de dahil geri kalan 5 kişi o güne kadar doğrudan doğruya herhangi bir eyleme de katılmış değillerdi. Buna karşılık evdeki herkesi

alıp götüren kıyıcılık akıl ve idrak sınırlarını öylesine zorluyordu ki 2012’de TBMM “Darbeleri ve Muhtıraları Araştırma Komisyonu”na Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Mersin Milletvekili olarak verdiğim mülakat sırasında Komisyon üyesi MHP milletvekili Özcan Yeniçeri şu soruyu sormadan edememişti:

“Kızıldere’de sizin imhanıza yönelik bir hareket mi söz konusu oldu yoksa sizin teslim olmanız ve bir biçimde elinizdeki rehinelere birlikte devletin güçlerine teslim olmanız ikaz edildi ama buna rağmen siz ölümüne bir karşılık verdiniz? Askerin yapacağı başka bir şey yok muydu, onun için mi bu sonuç ortaya çıktı?”

Yanıtım şuydu: “Orada devletin eğer bir ‘kuvvet gösterme’, ‘başkaldırıcı ezme’ ruh hâli ve fikriyatıyla hareket etmesi söz konusu olmasaydı, ‘oradakileri ele geçirmek’ diye bir strateji uygulamış olsalardı, bence, bir hafta süren bir kuşatmadan sonra herkes aklıktan bayılır ve sonuç olarak insanları kimseyi öldürmeden ele geçirebilirlerdi ama tıpkı Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının devlete başkaldıran kimlikler olarak idamı yani ‘ele geçmiş olanın idam edilmesi, çatışmada karşısına çıkmış olanın da imha edilmesi’ fikri egemen oldu ama usulen orada, işte birkaç saat için ‘Teslim ol!’ çağrıları yapıldı, biz de bunu reddettik, bu da gerçektir.”²

Geleneksel ve Yerel İnkılapçılığın Tıkanışı

Silahlı kuvvetlerin ve üniversitenin en parlak gençlerini, kendi yörelerinin saygın kamuoyu önderlerini en zalimane ölümlere mahkûm eden, en gaddarca işkencelere maruz bırakan bu kıyıcılık pratiği her ne kadar Türkiye’nin “kendine özgü” tarihsel-toplumsal, gelenek-görenekleriyle yoğrulmuş da olsa rejimin 1960’lar ve 1970’ler boyunca toplumsal ve politik yaşamla iç içe geçirdiği altüstlükler yalnızca “bize mahsus anormallikler”e ya da “yabancı parmağı”na bağlanarak içinden çıkılabilecek komploların eseri değildi.

Bütün 1950’ler, ’60’lar ve ’70’ler boyunca İkinci Savaş sonrasında “iki kutuplu dünya”sında ABD’nin nüfuz alanından

2. Ertuğrul Kürkçü, “TBMM Darbe ve Muhtıraları Araştırma Komisyonu Tutanaqları”, 31 Ekim 2012, <https://tinyurl.com/y923v46c>

sıyrılmaya başlayan ama SSCB'nin dolaysız etki alanına da gir-meyen ũlkelerde askerler, devletin göreli özerkliğini kullanarak toplumlar ũzerinde tayin edici değişikliklere yol aabilmiflerdi. Sivil toplumun nispeten dar ve güçsüz, toplumsal ve ekonomik zemininin modern sınıf mücadelelerinin yeşermesi için kısıtlı ve cılız olduğu, buna mukabil toplumun geri kalanına göre nispeten iyi eğitilmiş ve siyasi nüfuz edinmiş ordu ve bürokrasilerin hüküm sürdüğü bir dizi ũlkede askerler, ũlkelerinin modernleşme arzularına "sınıflar ũst" zmler ile yanıt vermeyi ummuşlardı. O güne kadar I. ve II. Dünya Savaşları'ndan bakiye g dengeleriyle ayakta durabilen kokuşmuş monarşilerle "radikal subaylar" arasındaki iktidar savaşları iki kutuplu dünya sisteminin gerilimleri içinde yeni yönler edindi. Türkiye'nin yakın ve uzak komşuları Mısır, Irak ve Suriye'de –Mısırılı Albay Cemal Abdl Nasır'ın rol modeli olduğu– "ilerici" askerler önderliğinde gerçekleşen darbeleri, Libya'da Kaddafi, Sudan'da Nimeyri darbeleri izledi... Hemen hepsinin karşlarına koydukları politik ve toplumsal-ekonomik hedefler birbirinin kopyası gibiydi: Batı Avrupa ve ABD'nin ekonomik ve siyasi nüfuzuna son vermek ya da sınırlamak, dış ticareti millileştirmek, tarım reformu, eğitim seferberliği...

Bu uluslararası gidişat "radikal" aydınlar ve askerler arasında ister istemez silahlı kuvvetlerin 27 Mayıs 1960'da Demokrat Parti hkmetini deviren askerı darbeyle ele geçirdiği momentumun sürdürülebileceğine dair umut ve arzuları besliyordu. Prof. Mümtaz Soysal "radikallerin" Türkiye'deki nc yayın organı *Yn*'de yayınlanan bir yazısında 27 Mayıs'ın neden ve sonuçlarını şöyle değerlendiriyordu:

14 Mayıs 1950 (DP iktidarı), Türkiye'de gerçek iktidarın "reformcu askerler ve uyanık memurlar" kadrosunu çok gerilerde bırakarak, tam anlamıyla "ticaret, toprak, sanayi ve serbest meslek burjuvazisine geçiş tarihidir". (...) 27 Mayıs 1960 ise, başlangıçtaki (Cumhuriyet'in ilk yılları) nc kadronun, daha doğrusu o kadrodaki zihniyetin geri gelişidir. Kütleler ilk anda 27 Mayıs'ı "asker ve memur" hareketi olarak adlandırmakta fazla yanılmamış, kasabadaki binbaşıyla birlikte kaymakamın da tekrar itibar kazanması kimsenin gözünden kaçmamıştır.

(...) Subaylar yaptıkları hareketin anlamını kendilerine bile itiraf edememişlerdi; ne yapmak istediklerini derinlemesine düşünmüş değillerdi. İşbirliği yapmak istedikleri “uyanık” kadro da kendilerinden farksızdı; bilim çevreleri, memurlar olup bitenler hakkında hep yanlış hükümlere varmışlardı. (...) 27 Mayıs (...) bir ihtilaldir ama yarım kalmış bir ihtilal. (...) Öyle beceriksizlikler yapıldı, öylesine yanlış adımlar atıldı ki, köklü değişikliklere gönülden bağlı olanlar bile bir an önce normal idareye dönüşü hayırlı saymaya başladılar. (...) Sinsi bir karşı ihtilal taktiği 27 Mayıs’ı her gün biraz daha kemirmekte, onu hiçbir şey yapmamış kısır bir hareket hâline getirmektedir. (...) Özel çıkarların savunucuları ve temsilcileri, devrim kabinele- rine kadar girip, “karşı ihtilalin” tohumlarını atmak fırsatını bulmuşlardır. İhtilalciler, 27 Mayıs’ın içten kısırlaştırmasını biraz da kendileri hazırlamışlardır.³

Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal’ın yanı sıra pek çok “ile- rici” aydın bu tepki ve hayal kırıklıklarını pozitif bir projeye dönüştürerek parlamento dışından gelişecek bir “devrimci” program için kollarını sıvamışlar, yalnızca silahlı kuvvetler yük- sek komuta kademesini değil, orta kademeyle genç subayları da hararetli bir “devrim” tartışmasına davet etmişlerdi. *Göksenin*, hava kuvvetleri gençliğinin bu davete icabet ediş biçimlerinden biriydi. Yalnızca Saffet Alp’in değil daha pek çok genç subayın yazdıkları yazılarda arkalarında 27 Mayıs 1960 darbesi, önlerin- de zembeklerinden boşanmakta olan toplumsal mücadeleler arasından geleceğe bakışlarının ne kadar çok soruyu ve ne kadar çok tereddüdü bir arada barındırdığını görmek, 1968’in genç subayları tam da geçmişle gelecek arasındaki yol ayrımında yakaladığına ilişkin çok esaslı bir tarihsel tanıklık oluşturuyor.

“Milli Sosyalizm”

Bu yol ayrımına bir kez ulaşmış olan genç subayların ister istemez, öğrenci gençlik ve aydınlar arasındaki güçlü sosya- list akımlarla temasa gelmeleri de, onları “yarıda kalmış” 27 Mayıs’ı tamamlamaya çağıran ideologların da geleneksel “ihtilal çağrıları”nı sosyalizmle rekabet edebilir kılmak için toplumsal motiflerle bezemeleri de kaçınılmazdı:

3. Ertuğrul Kürkçü, *İşyanın İzinde*, s. 70, Dipnot Yay., 2013.

(...) nüfusun giderek kentlerde biriktiği, 1961'den başlayarak işçilerin kendilerine özgü taleplerle sahneye çıktığı, beri yandan burjuvazinin kırk yıl öncesine oranla çok daha fazla güçlendiği, iktidarını ordu ve bürokrasiyle paylaşmaya daha az gönüllü olduğu 1960'larda Mümtaz Soysal'ın Türkçeleştirerek "uyanıklar" diye adlandırdığı 27 Mayısçılar arasında ise "zinde güçler" olarak bilinen ordu ve bürokrasi içindeki "ihtilalciler" in bu kez 1908'de ve 1923'te olduğu gibi yalnızca devlet aygıtları içindeki güç dengeleri içinde çalışarak iktidara tırmanmaları olasılığı artık yoktu. Dolayısıyla, gerek Doğan Avcioğlu'nda gerek Mümtaz Soysal'da gerekse İlhan Selçuk'da sıkça "kütteleler", "halk" ve hatta "işçi sınıfı"na dayanmanın, hatta kimi zaman işçi sınıfının "öncülüğünün" iktidarı "komprador ağa" ittifakından geri alabilmek için zorunlu olduğu durmaksızın tekrarlanıyordu.

1960'ların dünyasında bu çalışan sınıflara ulaşmanın ve toplumsal değişmenin bilgisiyle donanmaya başlayan, 27 Mayıs'ı aşan bir program arayışı içinde Türkiye İşçi Partisi'ne (TİP) doğru yanaşan aydınları, kendisine doğru çekebilmenin tek ideolojik dayanağı ancak "sosyalizm" olabilirdi. Yön ve Sosyalist Kültür Derneği (SKD) böylece yönlerini batıcılık, kalkınmacılık ve aydınlanmacılığın ortak böleni olan bir "sosyalizm"e dönerek "karşı ihtilal"e karşı, toplumda bir mücadele odağı oluşturmaya giriştiler. Ancak Yön'ün "sosyalizm"inin modern Marksist sosyalizm olmadığı daha ilk sayılarından ve SKD bildirisinden anlaşıldı. Bu "sosyalizm" in tam olarak nasıl bir projeyi dile getirdiği ve hangi toplumsal güçlere dayanmayı amaçladığı daha sonra devletle, egemen sınıfla, ezilen sınıflarla ve komünist hareketle olan ilişki ve mücadeleleri içinde daha iyi anlaşılacaktı.

Yön "sosyalizm"inin Doğan Avcioğlu, Şevket Süreyya Aydemir ve öteki Yön yazarları tarafından yapılan tanımlamaların gösterdiği gibi birinci olarak enternasyonalist değil millidir. İkincisi, o sınıf çatışmalarından doğmaz, tersine sınıf çatışmalarının doğmasını önlemek için toplumsal sınıflar arasında bir mutavassıt güç -devlet- tarafından yukarıdan aşağıya uygulanır. Doğan Avcioğlu'na göre sosyalizm tektir -sınıfsız toplum- bu da üretim araçlarının kamulaştırılması yoluyla sağlanır. Uygulamadaysa üç türlü sosyalizm vardır: 1) Doğu sosyalizmi; 2) Batı sosyalizmi; 3) Azgelişmiş ülkeler sosya-

lizmi. Doğan Avcıoğlu'na göre az gelişmiş ülkelerde 1 No.lu sosyalizmin "başarısız kesin"dir, fakat bu uygulama "kanlı ve totaliter"dir. 2 No.lu sosyalizm Batıda sermaye birikiminin sağlandığı gelişmiş ülkelerde "yumuşak metodlarla" uygulanabilmektedir. Türkiye'deyse, "kanlı ve totaliter" Doğu sosyalizmi "insafsızca" uygulamaları dolayısıyla revaç görmeyecektir; "yumuşak" Batı sosyalizmi gerekli sermaye birikimi olmadığından uygulanamaz. Şu hâlde Türkiye'de "radikal fakat insani" bir "Türk sosyalizmi" olanaklıdır. Doğan Avcıoğlu'nun "zinde kuvvetler" in kolayca anlayabilmeleri için özellikle vulgarize ettiği bu "sosyalizm uygulaması" çeşitlerini sınıflandırmasının da, bunlar arasından "bize uygun olan"ı seçişinin de besbelli maddeci tarih anlayışı çerçevesinde bir geçerliliği yoktu. Gelelim; Marksizmin bakış açısından anlamsız da görünse bu sınıflandırma ve seçişle neyin anlatılmak istendiği somut konulardan hareketle kavranabilir.

"Proleter Devrimcilik"

Önde gelen teorisyenin retoriğinin gerisinde Yön hareketinin Türkiye'de proletarya önderliğinde bir devrimin tarihsel koşullarının olgunlaşmadığı (Doğu); sosyal demokrat reformizmin toplumsal temelini oluşturmadığı (Batı); ancak vurucu gücünü silahlı kuvvetlerin oynayacağı bir radikalizmin hem olanağının hem gereğinin bulunduğu anlatılıyordu. Yön'ün temel tezine göre, Türkiye'de işçi sınıfı hem yeterli olgunlukta değildi, hem de verili aşamada kapitalist özel mülkiyete saldırmak söz konusu değildi. Öte yandan "milli burjuvazi" devletçilik yoluyla kalkınma stratejisinin başlıca müttefiklerinden biri olabilirdi. Bu koşullar altında Türkiye yüzünü Asya ve Afrika'nın ezilen milletlerinin kalkınma ve bağımsızlık dinamiklerinin kaynaklarına çevirmeliydi. Silahlı kuvvetler henüz burjuvazinin yekpare egemenliği altına girmemiş ve 27 Mayıs'ta elde ettiği inisiyatif üstünlüğünü elden kaçırmamışken, "halk çocukları"ndan oluşan bu "ara tabakalar" a sunulması mümkün biricik seçenek Mısır, Irak, Suriye gibi Arap ülkelerindeki "ilerici" askeri rejimler olabilirdi. Üretim araçlarının devletleştirilmesi olarak tanımlanan bu "sosyalizm" ve "ihtilal", devlet aygıtını herhangi bir biçimde tahrif

etmeksizin bütün üretici güçleri ellerinde toplayabilir, böylece “kalkınma hamlesi”nin önündeki engel olarak “gayrimilli” burjuvaziden ve onun bürokrasi içindeki dayanaklarından ülkeyi kurtarabilir, kapitalizmin gelişerek sınıf karşıtlıklarını derinleştirmesinin önüne geçebilir, kanlı bir sınıf mücadelesine gerek kalmaksızın tedrici reformlarla devlet gitgide daha çok halka hizmet eder hâle gelebilirdi. Yön’ün bu “sosyalizm” projesinin başlıca dayanağı ve örgütlü gücü silahlı kuvvetler olabileceğinden ötürü, dergi bir yandan bürokrasiye “silahlı kuvvetlerin çevresinde kenetlenme çağrısında bulunurken, öte yandan da silahlı kuvvetlere bu “Türk sosyalizminin olanakları ve koşullarını” tanıtmaya, “komünist olmayan sosyalizmler”den örnekler sunmaya, askerlerin bunların gerçekleşmesinde oynadıkları rolleri açıklamaya çalışıyordu.

Yön’ün bu “milli sosyalizm” tasarısının özellikle aydın muhalefet arasında sağladığı hegemonya, 1966’dan başlayarak sarsıntıya uğradı. 1965 seçimlerinde iktidar tek başına AP’nin eline geçerken TİP de 15 milletvekilliği ve 2 senatörlük kazanarak parlamentoda grup kurmaya hak kazandı ve örgütlenmesini bütün ülkeye yayma olanağına kavuştu. İşçi sınıfına ve öteki çalışanlara dayalı bir sosyalizm perspektifi, toplumsal temeli bakımından Yön’ün “milli sosyalizm”ine karşı bir seçenek oluşturmaya başladığında Yön bir ittifak unsuru olarak TİP içindeki taraflar arasında bir ayırım çizgisi hâline geldi.⁴

1968’le Gelen Değişim

Saffet Alp ve devre arkadaşları Göksekin *Yıllığı*’nı yayınladıkları günlerde Türkiye’nin “devrimci” ve “sosyalist” kamuoyunu saran bu düşünce eksenlerinde kendilerine bir yol arayışına koyulurlarken patlak verdi Türkiye’deki 1968 başkaldırısı.

1968’in tarihsel önemi kapitalizmin gelişmesinde değil, Türkiye’de kentsel hayat süreçlerinin bütün toplum, toplumsal dinamiklerin de devlet üzerindeki etkilerinin belirleyici olduğu bir zemin üzerinde kapitalizme karşı bir “devrim”in öznelilerinin ortaya çıkışında, burjuvazinin toplumsal hegemonyasını

4. Ertuğrul Kürkçü, “Kapitalizm ile Komünizm Arasında ‘Geleneksel Aydınlar’: Yön Hareketi”, *İşyanın İzinde*, s. 70, Dipnot Yay., 2013.

tesis etmesinde değil, bu hegemonyanın inkârı için tarihsel bir imkânın uç vermiş olmasında(ydı). Türkiye'nin özgül "devrimci", "ihtilalci" ya da "inkılapçı" tipolojisinin 1960'lara kadar değişmeksizin gelen birkaç özelliğinden biri devlete özgülüğü, "yukardanlığı" idiye, ikincisi de "yerelliği" ya da "milliliği" olmuştu. Bu dönemin devrimci öznelere ise, önceki "devrimci" dönemlerden farklı olarak ilk kez aynı zamanda kentli, uluslararası, aşağıdan ve sivil idiler. Bu karakteristikler, kendi tarihleri, somut belirlenimleri içinde bu sözcüklerin ifade edebilecekleri evrensel anlamlarından kaçınılmaz sapmalar gösteriyorlardı ama, gene de Türkiye'nin özgül tarihi içinde ilk kez bu anlamlarına göreli olarak bu ölçüde yaklaşabilmışlerdi.

Kapitalizmin içeride toplumsal kutuplaşmaları hızlandırdığı kadar emperyalizme bağımlılık biçiminde de olsa Türkiye'yi de dünya ilişkileri ağının içine doğru sokması ilk kez 1960'larda eski toplumla birlikte eski devrimci tipini de inkâr edebilen bir "dünya-tarihsel" devrimci öznenin ortaya çıkışının maddi zeminini kurdu. Ancak bu zemin üzerinde yeni bir devrimci tipinin doğup gelişmesi bir anda oluvermedi. "Ölümler yaşayanları izlediler" her zaman. (...) Kemalizm'in "Türk inkılapçısı"nın yerini "Marksist devrimci"nin alması için 1968'in büyük toplumsal hareket dalgası da kendi başına yeterli olmayacak, 1971'in "öğretici" devlet teröründen geçmek, "devrimcilik" in resmî toplum nezdinde hâlâ sahip olabildiği meşruiyetinin tüketilmesi gerekecekti. Bugün burjuva toplumunun siyasal, idari ve iktisadi mekanizmalarını çekip çeviren orta yaş kuşağının '68'liliğinde olumlu öge olarak örtük bir biçimde durmaksızın öne çıkartılan sınıf-aşırı "devrimcilik", gerçekte 1968'de henüz tüketilmiş olmayıp yalnızca dönüşmüş bir biçimde süregelen eski "sınıfu devlet"e özgü devrimciliğin artık yitirilmiş "saygıdeğer"liğine duyulmakta olan özlemin ifadesinden başka birşey olamaz. Bugün şaşkırtıcı ya da inanılmaz da gelse [21. yüzyılda] hem devrimci, hem burjuva toplumun değerler sistemi içinde "saygıdeğer" olmak imkânsızken, 1968'de bu mümkün olabiliyordu.

1968'de Türkiye için yeni olan ve 1968'den önce olmayan devrimcilik biçimleri uluslararası alandan ve Türkiye'nin uluslararası alana açılışının imkânlarıyla çıkageldiler. Egemen sınıfın uluslararası bir örneğe göre, "Amerikan hayat tarzı"

imgesi çevresinde kurmaya çalıştığı kültürel/siyasal hegemonya Fransa'nın kitlesel öğrenci ve işçi hareketinin, Küba, Vietnam ve Filistin'in devrim savaşıçılığının öne çıktığı bir başka uluslararası örnekle manevi düzlemde tehdit edildi. Hiçbiri müesses nizamın hegemonya aygıtları tarafından doğrudan doğruya tüketilemeyecek ve onun içinde bir alternatife dönüştürülmeyecek olan bu yeni moral-kültürel-politik esin kaynakları Türkiye devrimciliğı üzerinde başka hiçbir teorik ve politik unsurun yaratamayacağı ölçüde büyük bir etki yarattı. Bu yeni devrimcilik biçimlerinin her biri yeni kuşak devrimcilerin imgeleminde toplumsal mücadelenin bir muhtemel uğrağına tekabül edebilen nitelikleriyle kitlesel olarak hem operasyonel hem de manevi yeni standartlar oluşturdular.

(...) Yalnızca öğrencilere değil, gerçek sınıflara, gerçek toplumsal güçlere bağlanmak ve hayatını bu hareketin ritmine bağlayarak yaşamak gerekliliğini idrak etmiş ilk Marksist profesyonel devrimciler grubu, "Che"nin çağrısının son sözlerini hayatlarının ilkesi kılarak devrimci öğrencilerin kitlesinden ayırdı. 1968'le gelen büyük toplumsal hareketlilik dalgası bağrına aldığı herkesi bir biçimde değiştirirken asıl kalıcı olan ve 1968 olmasa ortaya çıkmayacak olan değişim, öğrenci kitlesinin içinden fırlayan doğal önderlerin oluşturduğu bu profesyonel devrimci çekirdekleriydi. Bu çekirdeklerin varoluşunun anlamı, bütün tecrübesizlikleri içindeki genç insanların artık geleneksel öğrenci yoldaşlığından farklı, son derece özgül bir dayanışma mekanizması içinde yeni insan ilişkilerinin, ölüm kalım kavgasına bağlanmış bir ahlakın belirlediğı ilişkilerin alanına adım atmalarındaydı. Daha sonraki yıllarda kurulmuş bütün "gizli örgütler" in, "devrimci hareketler" in yaslanabilecekleri bir başlangıç noktası 1968'de tohumları atılan bu ilişkiler içinde oluştu. 1971'de kurulan ve sonraki dönemin tüm devrimci "siyasetler"inin döl yatağı olan THKP-C, THKO ve TİKKO bu "çekirdekler"den doğdular. (...)

Bu "profesyonel devrimciler" çevreleri, elbette İttihat ve Terakki konspirasyoncularının, Kuvayı Milliye komitacılarının tecrübeleri ile karşılaştırıldığında "masum birer çocuk", "gerilla özentisi"nden başka birşey olamazlardı ama artık 1968'in büyük eleştiri dalgası içinde "devleti kurtarmak" için "gizli örgüt" kurma geleneğinin de sonuna gelmişti. Besbelli